

Інформаційна довідка
щодо проєкту Закону України «Про соціальний захист населення в умовах
тривалих відключень електро-, тепло- та водопостачання
внаслідок збройної агресії»
*(реєстр. № 15467 від 07.08.2026)**

***Анотація.** В інформаційній довідці представлено результати аналізу положень проєкту Закону України «Про соціальний захист населення в умовах тривалих відключень електро-, тепло- та водопостачання внаслідок збройної агресії» (реєстр. № 15467 від 07.08.2026). Акцентовано на змісті запропонованих гарантій держави, їхньої відповідності поняттю соціального захисту та співвідношення з діючими державними і регіональними механізмами підтримки населення та багатоквартирного житлового фонду.*

***Ключові слова:** соціальний захист, тривалі відключення, соціально вразливі категорії, ОСББ, резервні джерела живлення, автономне енергоживлення.*

Вступ

Тривалі відключення електро-, тепло- та водопостачання, спричинені збройною агресією, створюють складні умови для життєдіяльності населення. Особливо гостро ці виклики відчувають соціально вразливі категорії громадян, а також мешканці багатоквартирних будинків, де порушення роботи систем життєзабезпечення впливає на безпеку і базові умови проживання. Забезпечення належного рівня соціального захисту в таких умовах потребує комплексного підходу, що поєднує підтримку найбільш вразливих груп населення з механізмами забезпечення автономного функціонування житлового фонду.

Аналіз положень законопроєкту, його відповідності чинному поняттю соціального захисту та законодавчій базі, а також існуючих державних і регіональних практик дозволяє оцінити, наскільки запропоновані норми здатні ефективно вирішити зазначену проблему.

Основна частина

Метою проєкту Закону України «Про соціальний захист населення в умовах тривалих відключень електро-, тепло- та водопостачання внаслідок збройної агресії» (реєстр. № 15467 від 07.08.2026), як зазначено у пояснювальній записці, є врегулювання питання забезпечення соціального захисту населення в умовах тривалих відключень електро-, тепло- та водопостачання внаслідок збройної агресії. Пропонується продовження здійснення заходів із забезпечення належного соціального захисту населення та недопущення його погіршення шляхом:

- компенсації на придбання генераторів, інверторів, акумуляторів, зарядних станцій та систем очищення води для соціально вразливих категорій;
- компенсації витрат об'єднанням співвласників багатоквартирних будинків та територіальних громад на резервні джерела живлення;
- запровадження державних програм забезпечення багатоквартирних будинків автономними системами енергоживлення;

➤ надання пріоритетної допомоги сім'ям військовослужбовців, людям з інвалідністю та багатодітним родинам.

Проаналізувавши законопроект, вважаємо за доцільне висловити такі міркування.

За своїм змістом законопроект має декларативний характер. Зокрема, відсутній предмет регулювання та конкретні механізми його реалізації. Положення містять переважно констатуючі формулювання («держава гарантує продовження здійснення заходів», «держава гарантує недопущення погіршення соціального захисту населення»). Окрім того, законопроектом не визначено критеріїв щодо тривалих відключень електроенергії, розмірів компенсацій, порядку їх надання, а також джерел фінансування.

Зазначимо, що у пункті 1 частини першої статті 3 законопроекту використовується термін «соціально вразливі категорії», який не має визначення ні в самому законопроекті, ні в законодавстві України. З огляду зазначене не зрозуміло, що мається на увазі під цим терміном і хто має право на відповідну компенсацію (фізичні чи юридичні особи), які є критерії віднесення до таких категорій, який порядок підтвердження їхнього статусу і які органи мають повноваження здійснювати призначення допомоги. Такий підхід створює правову невизначеність.

Згідно зі статтею 46 Конституції України¹, право на соціальний захист включає забезпечення громадян у разі втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості та в інших випадках, передбачених законом. Закон України «Про соціальні послуги»² визначає соціальні послуги як дії, спрямовані на профілактику, подолання або мінімізацію негативних наслідків складних життєвих обставин. Отримувачами соціальних послуг є особи / сім'ї, які належать до вразливих груп населення та / або перебувають у складних життєвих обставинах.

Варто зазначити, що положення проекту щодо пріоритетної допомоги сім'ям військовослужбовців, особам з інвалідністю та багатодітним родинам, а також компенсацій для соціально вразливих категорій узгоджуються з традиційним розумінням соціального захисту.

Водночас норми про компенсації витрат ОСББ і територіальних громад на резервні джерела живлення та державні програми автономного енергоживлення багатоквартирних будинків за змістом належать до сфери енергетичної безпеки, житлово-комунального господарства та цивільного захисту.

У цьому контексті слід зазначити, що з початку 2026 року діє державна програма «СвітлоДім»³, якою передбачено надання ОСББ, житловим і обслуговуючим кооперативам та управителям багатоквартирних будинків

¹ Конституція України Конституція : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

² Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

³ Як працює програма СвітлоДІМ – крок за кроком. Вебсайт Міністерства з відновлення, інфраструктури та транспорту України. URL: <https://mininfra.gov.ua/news/yak-pratsiuie-prohrama-svitlodim-krok-za-krokom>

безповоротної допомоги від 100 до 300 тис. грн (залежно від поверховості) на придбання генераторів, інверторів, акумуляторів та сонячних панелей.

Додатково Урядом розширено програми енергетичної підтримки та запущено окремі фінансові інструменти, зокрема щодо надання пільгових кредитів за програмою «Доступні кредити 5-7-9 %»⁴ з державною компенсацією частини вартості обладнання (до 50 % – генератори, до 70 % – сонячні електростанції та теплові насоси).

На рівні місцевого самоврядування також запроваджені програми, метою яких є підтримка енергетичної стійкості житлового сектору. Наприклад, у Києві запроваджено Порядок часткового відшкодування вартості незалежних джерел електроенергії (генераторів), які придбані для потреб багатоквартирних житлових будинків⁵. Часткове відшкодування здійснюється у розмірі 75 % від загальної вартості придбаного джерела на один будинок, але не більше ніж 80 тис. грн).

Подібна програма реалізується в Одесі. Так, надаються компенсації для ОСББ (до 70 %, але не більше 200 тис. грн), що дозволяє будинкам придбати генератори та зберегти тепло і воду в періоди тривалих відключень електроенергії⁶. Зазначені інструменти дозволяють забезпечувати роботу критичних систем будинків під час відключень електроенергії.

Досвід європейських держав свідчить, що тривале зростання вартості енергоносіїв, перебої з енергопостачанням та ризики енергетичної бідності можуть бути підставами для запровадження державних заходів соціальної підтримки. Водночас іноземний досвід свідчить, що, як правило, розмежовуються заходи соціального захисту домогосподарств та заходи підтримки енергетичної, житлової й комунальної інфраструктури.

Наприклад, у Польщі відповідно до Закону про захисну допомогу від 17 грудня 2021 року⁷ було запроваджено тимчасовий механізм адресної фінансової допомоги домогосподарствам у зв'язку зі зростанням витрат на електроенергію.

Право на отримання допомоги отримали:

- – особи, які проживають в одноосібному домогосподарстві, якщо їхній середньомісячний дохід не перевищує 2100 злотих (приблизно 16800 грн);
- – особи з домогосподарств, у яких проживає дві і більше осіб, якщо середньомісячний дохід на одну особу не перевищує 1500 злотих (приблизно 12000 грн).

Річний розмір допомоги становить:

⁴ Уряд розширив програми підтримки енергетичної стійкості житлового сектору. Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-rozshyryv-prohramy-pidtrymky-enerhetychnoi-stiikosti-zhytlovoho-sektoru>

⁵ Компенсація вартості придбаних генераторів. Вебпортал Департаменту житлово-комунальної інфраструктури виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації). URL: <https://dzki.kyivcity.gov.ua/news/kompensatsiia-vartosti-prydbanykh-heneratoriiv>

⁶ Як в Одесі компенсують генератори для ОСББ: досвід будинку на Говорова та робота міської програми. Суспільне Одеса. URL: <https://suspilne.media/odesa/1222602-ak-v-odesi-kompensuut-generatori-dla-osbb-dosvid-budinku-na-govorova-ta-robota-miskoi-programi/>

⁷ USTAWA z dnia 17 grudnia 2021 r. o dodatku osłonowym URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/dodatek-oslonowy-19189634>

- 400 злотих (приблизно 3200 грн) – для домогосподарства;
- 600 злотих (приблизно 4800 грн) – для домогосподарства з 2–3 осіб;
- 850 злотих (приблизно 6800 грн) – для домогосподарства з 4–5 осіб;
- 1150 злотих (приблизно 9200 грн) – для домогосподарства з 6 і більше осіб.

Для домогосподарств, основним джерелом опалення яких є твердопаливний котел, камін чи піч, розмір допомоги є підвищеним і становить відповідно 500, 750, 1062 та 1437 злотих (4000 грн, 6000 грн, 8500 грн, 11500 грн відповідно).

У разі перевищення порогу середньомісячного доходу розмір допомоги зменшується на суму такого перевищення.

Важливою особливістю польського підходу стало поєднання механізмів різних галузей законодавства – про соціальний захист та про енергетику. Зокрема, запроваджено поняття «енергетична бідність», програми підтримки вразливих споживачів (розстрочення, списання заборгованості, відтермінування платежів) та заборону припинення електропостачання для таких споживачів у зимовий період. При цьому адміністрування виплат здійснюють гміни, а фінансування забезпечується дотаціями з державного бюджету.

Такий підхід демонструє можливість розмежування надання соціальної допомоги домогосподарствам з низькими доходами та заходів у сфері енергетичного законодавства.

Висновки

Положення проєкту Закону України «Про соціальний захист населення в умовах тривалих відключень електро-, тепло- та водопостачання внаслідок збройної агресії» (реєстр. № 15467 від 07.08.2026) мають декларативний характер. Фактично відсутній предмет регулювання закону, конкретні механізми його реалізації. З огляду на зазначене, на нашу думку, пропонований підхід створює правову невизначеність.

Окрім того, запроваджені державні програми та програми на рівні місцевого самоврядування забезпечують практичну підтримку ОСББ і населення у частині придбання обладнання для автономного живлення.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*